

Galeria

4 EUROS

DE PERSONATGES | 2

C & C

Candelaria/Calella

PER: GERARD PROHIAS

Col·lecció: Galeria de Personatges. Número 2

Autor: **Gerard Prohias**

Fotografia portada: **AI**

Fotografia interior: **Enric Bruguera i Lluís Maimí**

GERARD PROHIAS (Palamós, 1963). Ha col·laborat amb diferents treballs literaris i periodístics a mitjans com la *Revista de Girona* o el suplement del diari *Avui*. Ha realitzat reportatges artístics i ha col·laborat amb Modest Cuixart, Tano Pisano, Rodolfo Candelaria i Cyril Torres. Entre d'altres, és autor dels llibres *Dels estius* (2003), *Una vida davant les Formigues* (2006), *Sabrauís. Novembre als campaments de Tinduf* (2007), *Tano Pisano: la lírica secreta de les coses* (2014) i de l'obra teatral *La devastació* (2012). Ha format part del col·lectiu d'escriptors Germans Miranda.

Copyright del text: Gerard Prohias, 2000

Copyright de les fotografies: AI, Enric Bruguera i Lluís Maimí

Dipòsit legal: Gi-341-2016

Drets exclusius d'aquesta edició: Revista de Palafrugell i Ajuntament de Palafrugell

Edita: Institut de Mitjans de Comunicació de Palafrugell

Amb la col·laboració de: Associació Cultural d'Amics de Rodolfo Candelaria

Primera edició: 3 de novembre de 2000

Segona edició: març de 2016

“No sé si Candelaria tornarà a Calella com Ulisses, després d'un llarg i atzarós viatge. Ulisses va voltar molt abans de delir-se per retornar a Ítaca. És clar, l'hi esperaven Penèlope, Telèmac, el paternal Eumeus, el vell Argos, la fidel Euriclea. Abans de reprendre possessió de la casa, va haver de foragitar-ne violentament els pretendents.

La vida real no és com la literatura, ni s'ha foragitat mai els pretendents amb uns pinzells. També Ítaca ha canviat molt i viu del turisme de temporada, com Calella de Palafrugell. Ulisses, per contra, ha canviat molt menys.”

El pintor i els pescadors de Calella de Palafrugell, Xavier Febrés (1991)

“(…)

Per una vela en el mar blau
daria un ceptre;
per una vela en el mar blau,
ceptre i palau.

“(…)”

Canticel, Josep Carner

C&C: Candelaria/Calella

Hi ha dies d'hivern, en aquesta mar, que són d'una placidesa exquisida. L'aire és netíssim i el sol perleja damunt la mar plana com un llençol estès, bellugant-se lleument, amb una remor a penes perceptible. Les Formigues apareixen sense la calitja habitual que les empara. Nits estrellades i calmes, en les quals cal abrigar-se, sí, però alhora fa bo de passejar-se a la vora d'una mar obscura sense horitzó. També hi ha dies rúfols, quan la llosa del cel baixa fins als límits del teu cap i tot es torna esquerp i laboratori. Aleshores les Formigues tan sols s'intueixen, aclaparades dessota la humitat que ens abassega i ens transtorna muts i alarps com un dragó estiuec. L'estiu és llunyà; perdut dins un pou. Les nits són feréstegues i menyspreables. Els carrers, un trànsit irremeiable que et porta de la màrrega a la taverna, o de la taverna a la màrrega, amb idèntica angúnia.

Candelaria va arribar a Calella una nit d'hivern, una nit d'aquestes que el paràgraf anterior temptava de descriure. L'acompanyava el ceramista bisbalenc Enric Segur, amb una vespa. Era l'any 58 i les fesomies de l'indret eren distintes d'ara, tota una altra història. Tan distintes d'ara com de tot allò que el pintor coneixia. Tanmateix, no era pas la primera vegada que visitava l'Empordà; ja l'any anterior havia passat una temporada, els mesos d'estiu, a Begur, també de la mà del ceramista de la Bisbal, i encara que recorda haver entrevist poblacions com Palamós o Sant Feliu, Pals o l'Estartit, no té present haver estat a Calella, aquella beneïda canícula de l'any 57.

Del poc assolat cel d'Oxford, on estudiava art amb una beca, havia anat a raure amb d'altres artistes americans a una pensió als peus del castell de Begur. Buscaven el sol. Buscaven potser alguna cosa autèntica; errants, però no erràtics; un producte típic del seu temps i de la idiosincràsia americana. Ja no buscaven el *glamour* europeu, a la manera de la *lost generation*; ara fugien de la mediocritat, de la quotidianitat, anaven a l'a-

ventura; fugien de la història, també. I no cal dir que, almenys el nostre protagonista, amb aquest viatge buscant el Sud, la va ben encertar.

Venia d'Oxford; hi insisteixo. Venia de Califòrnia. Venia de Mèxic. De Corea. D'El Paso. De la civilització ianqui, amb tot el seu benestar domèstic d'electrodomèstics i les seves convulsions submergides de cabells llargs i de jazz, de *boppers* insolents. La insolència era un dels qualificatius que portaven escrit als ulls els joves rebels d'aquells dies. La insolència i la indolència. Joves bells i salvatges que volien assaltar el cel.

D'esquerra a dreta: Ken Harris, Charles Eanet, Rodolfo Candelaria i Robert Moesle. Begur, 1957-58

Arxiu Candelaria

Quan Candelaria va arribar a l'Empordà per segona vegada, procedent de Màlaga (de Begur va baixar fins a Andalusia, però l'indret no el va entusiasmar amb la força que pensava, i va decidir de tornar a aquell paisatge primer que abasta les Medes des de tots els angles i des de tots els vents), la nit d'hivern de què parlàvem, disposava d'una barba espessa i d'un cabell obscur, estirat i llarg, tal com era habitual entre els *beatniks* americans. Escriptors com Jack Kerouac, Bill Burroughs o Allan Ginsberg van tenir molt a veure en l'e-

Rodolfo Candelaria a la platja de Palamós. Estiu 1959
Arxiu Candelaria

Candelaria a Calella. Hivern 1967
Arxiu Candelaria

educació sentimental del pintor i en el decorat en què es va moure durant aquella època, just abans d'instal·lar-se a casa nostra. Si bé Dean Moriarty, el protagonista d'*On the road*, la cèlebre novel·la de Kerouac i pedra fundacional d'aquest moviment contestatari, va travessar els Estats Units de Nova York a San Francisco amb la ràdio a tota pastilla sintonitzant Charlie Parker o Kenny Dorham i la seva fúria esventada; Rodolfo Candelaria va decidir que havia arribat l'estiu i que ja era hora de baixar cap al Sud; de la grisor d'Oxford, allà on els pinzells van oblidar el color, a Espanya -on es parlava un idioma que coneixia i que també era seu; un territori que no quedava gaire distant de la Itàlia que venerava; de Florència, sobretot. Havia perdut els colors i

calia retrobar-los; del cubisme que conreava tímidament a Anglaterra havia de retrobar el gust per la figura, per la simplicitat, pel minimalisme figuratiu, que en podríem dir. L'aventura de la seva vida artística va començar aquella nit tenebrosa d'hivern que va trepitjar la taverna de Can Batlle.

Candelaria realitza un trajecte vital ben simple, des d'El Paso (Texas) on va néixer, a l'aventura de viure a Hermosa Beach (Califòrnia) -indret on també aleshores hi sojornava Chet Baker, trompetista ionqui i crepuscular; després, la guerra de Corea; la vida a Mèxic i el trasllat a Oxford (Anglaterra). Si un parell de vegades he fet referència a músics de jazz de l'època és perquè conformen la BSO del pintor aquells anys i de tots els posteriors fins a avui. Si el visites al seu nou pis al Camp d'en Prats, certament et pot sorprendre amb algun clàssic del *hardbop* com Clifford Brown o d'algun africanista com Dollar Brand. "Ja veuràs, escolta'l. Això sí que és jazz de veritat", i l'entusiasme li compareix dessota la seva educadíssima bonhomia.

Què passava al món, al final de la dècada dels 50? Per exemple, Miles Davis enregistra el canònic *Kind of blue*; Julio Cortázar escrivia *Rayuela*; es concedia a Joan Miró el Gran Premi de la Fundació Guggenheim i Modest Cuixart guanyava el Primer Gran Premi Internacional de Pintura de la V Biennal de Sao Paulo; l'editorial Selecta iniciava la publicació de les obres completes de Josep Pla i Palafrugell començava, juntament amb la resta de poblacions de la Costa Brava, a ser el destí d'estrangers que buscaven en la pau dels nostres indrets l'essencialitat que Europa havia perdut a causa del progrés -la qual cosa vol dir que el progrés no era encara un tren al qual haguéssim pujat. Calella era un barri de pescadors, per molt que ara ens sembla increïble. Imaginem doncs un jove cosmopolita i contemporani de si mateix, autoestopista per convicció i per necessitat, i pelut *pour épater les bourgeois*, aterrant a les olors fortíssimes del salanc i les tavernes, al parlar fort dels pescadors. El contrast devia ser exagerat a la força. Perquè si l'arribada dels hippies a Formentera els anys seixanta, per exemple, va

ser impactant, l'arribada de Candelaria a Calella encara va ser anterior: els hippies tot just ho eren *avant la lettre*. I l'isolament de Formentera no era gaire distint del de Calella, aleshores. A l'obra de Josep Pla *Cadaqués*, l'escriptor aclareix conceptes sobre l'isolament d'alguns indrets del nostre litoral: "Si algun dia pugeu als Simonets, que són les puntes més altes del dors del Pení i per tant els llocs més elevats del territori a què faig referència, difícilment us podreu sostreure que us trobeu en una illa.(...) Hi sentireu, sobretot, les sensacions que donen les illes: una obsessió de recolliment, una seguretat -real o fictícia- i un sentiment de llunyania, la convicció, tan satisfactòria, que la gent que no té sort de viure-hi és d'una infelicitat completa".

La nostra costa és plena d'illes i no tan sols físiques, com les Medes o les Formigues, o aparents com Cadaqués, sinó també morals, o històriques, o socials, o estètiques. Hi ha tota mena d'illes. I l'Empordà, n'és ple. I no cal pujar al Pení per constatar-ho. No cal pujar a Sant Sebastià, en el nostre cas. La Calella d'aquell temps era una illa -permeteu-me la metàfora-, per tot allò que abans feia al cas l'escriptor de Llofriu. I a l'illa va arribar-hi un viatger que pintava, una nit d'hivern, sense saber què fer amb el seu futur (ni falta que li feia) i sense ganes de tenir cap llar on arrelar, perquè les arrels eren absolutament *démodés*. En tot cas, quan Candelaria es va instal·lar a Calella va tenir la sensació inconfusible d'habitar una illa, un espai on va reconèixer-hi la possibilitat de ser feliç.

¿Quin trajecte realitza Candelaria des d'aquella nit d'hivern que va travessar la plaça de Sant Pere per anar a la taverna de Can Batlle fins avui que les seves obres conformen l'autèntic cànon calellenc? De forma lenta però constant, Candelaria pren Calella, li aixeca les faldilles i li capgira la pell fins a reinventar-la, component un mite. Incansablement. Calella, a la fi, és allò que pinta Candelaria. Perquè la Calella que pinta Candelaria ja només existeix a les seves teles, a les memòries intrèpides dels calellencs de més edat i a tots aquells que han begut del

mite. El mite, he dit; a propòsit.

La nostra costa és plena d'illes i no tan sols físiques, com les Medes o les Formigues, o aparents com Cadaqués, sinó també morals, o històriques, o socials, o estètiques. Hi ha tota mena d'illes. I l'Empordà, n'és ple.

L'artista observant la seva obra a la Casa de Cultura Josep Pla. 1972
Arxiu Candelaria

El mite es defineix com allò que supera la història i es transforma en una narració inqüestionable, encara que fabulosa i paradigmàtica. Els mites, tot i no ser certs, no són falsos, i superen a voltes la realitat més objectiva. Ja ho he dit, ningú no els qüestiona. Esdevenen irremeiables, ens agradin o no. I en el cas de Candelaria, ens agraden, ens mostren allò de bo que encara tenim. Allò de bo que vam tenir. Allò de bo que algú pensa que vam tenir. I tanmateix, la Calella que Candelaria narra tela a tela té una aura de realitat ben tangible.

Una vida davant de les Formigues. Seria un bon títol per a qualsevol text que es referís a Candelaria. Des del port d'en Calau, des de la cambra que li llogava Marcel·lí Simón tot just quan el pintor va arribar a Calella, aquella famosa nit de l'any 58 ("Me la va llogar per una nit i m'hi vaig quedar deu anys; durant

tota una dècada m'he estat en una o altra casa de Marcel·lí es Tort": ho ha explicat mil vegades, perquè sens dubte és un pas decisiu a la seva vida: són més de 40 anys davant de la mateixa mar). Des dels sòtanos del camí de Ronda que porta a Llafranc, més enllà de la punta dels Canons. Des del port de

Des d'allà on sigui, sempre amb les Formigues al davant; com una presència ineludible, com si la rosa dels vents només tingués unes úniques coordenades.

Amb Thomas i Kim. Març 1983
Arxiu Candelaria

Amb Xavier Febrés a Granada. 1990
Arxiu Candelaria

Malaespina ("En diuen així, perquè hi ha moltes garroines", asseveraven enllestint els cal·lencs. Però un no es pot refiar gaire de l'humor empordanès. Una nit que sopaven plegats a Can Batlle, Candelaria va preguntar a l'escriptor Josep Pla que d'on provenien els catalans, a la qual cosa va respondre el de Llofriu: "Eren dues tribus, els cats i els alans, que van coincidir prop de les planúries del Danubi i van anar baixant fins aquí". "Ah! Molt bé", va respondre l'americà, "si vostè ho diu, així deu ésser"). Des d'allà on sigui, sempre amb les Formigues al davant; com una presència ineludible, com si la rosa dels vents només tingués unes úniques coordenades.

Si bé quan va arribar a Calella ja hem dit que dormia a la cambra que li va llogar Marcel·lí Simón, cal dir que anava a dinar cada dia al carrer de la Gavina, a can Perico Ferrer, un pescador la dona del qual, la Lola, tenia la fama de ser la millor cuinera dels contorns. Un home afortunat, Perico, és cert; però no és menys cert que també ho era Candelaria, d'afortunat. El món murri i desatent, o discretament atent, dels pescadors va ser el seu món, tot just aterrar a Calella. Vivia dels diners que li arribaven dels EUA per la seva participació a la guerra de Corea i ell els invertia en viure a un llogarret que aleshores devia ser el més bell de tots els culs del món, valgui l'expressió. Una vida davant de les Formigues, he escrit abans, i certament aquest podria ser el títol d'aquest text desordenat i incomplet, que només pretén copsar allò que representa Calella per a Candelaria i Candelaria per a Calella.

-És que és així, -reflexiona el pintor- obria els finestrans de can Marcel·lí i ja em trobava les Formigues al davant, la mar, els bots, la punta dels Forcats.

Tot just s'aixecava, sortia a la platja a veure què passava, perquè en aquelles hores, si passava alguna cosa a Calella, això era a la platja. Una platja que no era ben bé la d'ara, que arribava ben bé fins a les cases; una llonçada límpida on encara s'hi podia veure remullar algun cavall (bé, no algun cavall; el cavall de Pepito Palet: es banyaven plegats)

(continua a la pàgina 21)

Tomàquets vermells, limes dolces, aquell esguard tan net...

"Record (amb tomàquets i llimones dolces, etc)". Oli/tela 99x60, 1995

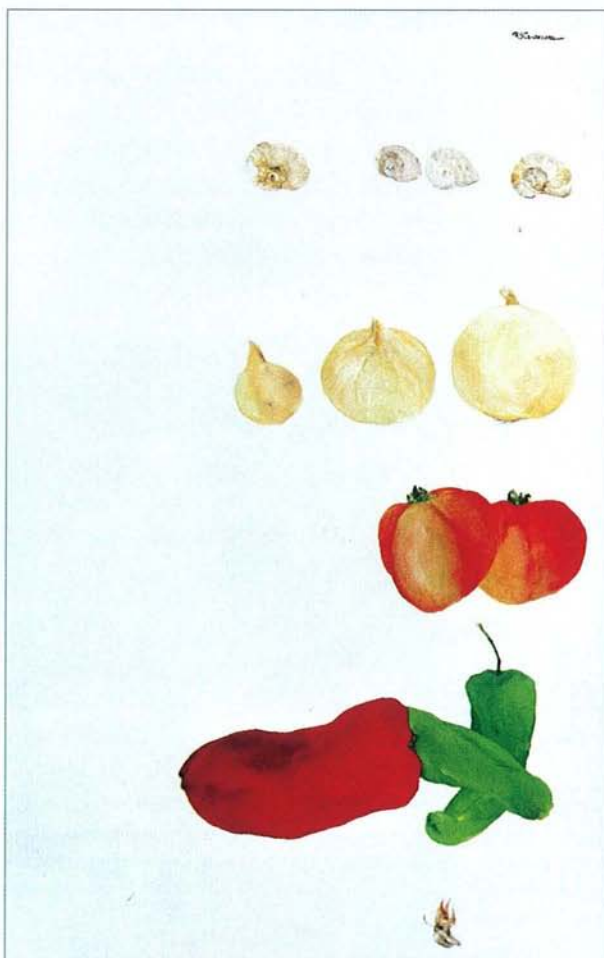
Quan parlem de la sensibilitat femenina, mai no sabem ben bé què vol dir, però tots sabem a què ens referim. Sí o no? Sí, és clar. No m'adjudiqueu però, a causa d'aquesta afirmació la petulància de ser un masclista. Al meu parer tot allò que és femení ja té un valor afegit. Sí, no?

Les nits de festa a El Paso, a la casa de l'àvia, una casa propera a Río Grande, tenien el gust definitiu d'estiu que només *doña* Felipa podia o sabia donar-li. Però no només això, sinó també un aire femení absolutament inequívoc i bell, perfumat amb la sentor calenta dels pebrots i l'acidesa suauíssima de les llimes. Candelaria era un infant i visitava sempre aquella casa d'estil hispà, en un barri netament hispà, amb la seguretat que la música i la cervesa freda omplien el silenci sec i estrellat d'aquelles nits. Els

pretendents de les seves ties tocaven guitarres i guitarrons, i una d'elles, la dolça Paulina, s'asseia al piano a la manera de les heroïnes romàntiques del segle passat com amb el *mal du siècle* habitual. Rodolfo i el seu germà Federico tenien 6 i 7 anys respectivament. Famílies hispanes en un territori hispà conquerit pels anglesos. El Mèxic de l'altre costat. L'home de *doña* Felipa, don Pedro, va ser el darrer dels *sheriffs* d'una ciutat tan mítica com aquella, la qual tot i no ser OK Corral, només d'anomenar-la sabem que allà hi van passar coses que s'expliquen en els *westerns* dels dissabtes a la tarda. A casa dels Candelaria es vivia com a Mèxic; amb el bol de *chile* sempre a taula.

Fill de Rodolfo Candelaria, pare, el nostre pintor tenia dos germans: Margarita, vuit anys més

A l'aeroport de Chihuahua el sol cremava com si fos *chile* enravenxinat. La gent anava i venia pels corredors suats. Els dos Rodolfo Candelaria, pare i fill, seien esperant en un banc. Una colla d'espanyols també esperava a la seva vora.

Bodegón-Tierra. Olii/tela 65x41, 1996

petita que ell, i un germà un any més gran, Federico. La seva mare era Margarita Work, nascuda a Aguas Calientes (Mèxic). Paradoxalment, la família texana del pare era més hispana que no pas la de la mare. Els cognoms ho expliciten; canten. No és ara el lloc on explicar la història d'una derrota, però Río Grande separa en dos estats allò que és un únic país i una única cultura: El Paso, al nord; al sud, Ciudad Juárez.

A El Paso, les comunitats anglosaxona i hispana estan ben diferenciades. Habiten barris distints; van a escoles distintes i mengen plats distints. A la casa dels Candelaria no hi havia llet a taula, tal com és habitual a les famílies ianquis. Producte del passat espanyol d'aquells territoris, Rodolfo Candelaria, pare, sempre disposava d'alguna ampolla de vi a casa seva. És cert que Mèxic no conrea el vi, però mentre els espanyols van dominar la vall del Río Grande, les vinyes campaven arreu. A la casa dels Candelaria, els menjars es regaven amb cafè i cervesa. Els homes grans de la família enviaven els petits Rodolfo i Federico a buscar cervesa a les cantines: "Hi anàvem amb una galleda"-recorda divertit i alhora nostàlgic el pintor.

Candelaria estima Mèxic, això és evident. El Paso, Río Grande i Ciudad Juárez, ja ho hem dit. I més avall, Chihuahua. I entre Ciudad Juárez i Chihuahua, la planúria calenta. Va ser precisament en aquesta ciutat on Candelaria va sentir parlar per primera vegada d'Espanya. Ell era petit i els exiliats espanyols

arribaven a Mèxic fugint de la misèria i de la barbàrie feixista. A l'aeroport de Chihuahua el sol cremava com si fos *chile* enravenxinat. La gent anava i venia pels corredors suats. Els dos Rodolfo Candelaria, pare i fill, seien esperant en un banc. Una colla d'espanyols també esperava a la seva vora. L'estrèpit excessiu d'un avió que arribava va produir tanta i tanta por en un dels

nens espanyols que es va amagar dificultosa-ment i ràpidament dessoria el banc on s'asseia. El seu pare el va fer sortir del refugi improvisat dient-li que no, que allà no hi havia guerra, que eren molt lluny d'Espanya. El pare del pintor va fer les oportunes explicacions al seu fill. Aquella paraula nova, Espanya, havia de prendre certa importància, amb els anys, a la vida d'aquell nen.

De més gran, a Mèxic DF, Candelaria havia de conèixer exiliats polítics de totes les parts d'Espanya, *gachupines* que encara, 500 anys després de les matances pròpies del Descobriment i la Conquesta, esveraven la sang de certs mexicans de procedència indígena. Un dia que Candelaria entrava en una cantina amb un exiliat asturià amic seu, Candelaria va demanar dos tequilas al cambrer exclamant "para mí y para mi amigo español". En sentir això, un indi que s'estejava al taulell va desembeinar un matxet tot cridant: "¿Dónde está el gachupín, que me lo pelo!", a la qual cosa va respondre Candelaria, amb un accent mexicaníssim intencionat: "¡No, no es gachupín, que es catalán!" L'indi, que possiblement desconeixia què volia dir ser català, va respondre amb educació que si era així, que no era español, aquella ronda la pagava ell, mentre indolent tornava a la *siesta de alcohol*.

Mèxic i Espanya. Candelaria té ben a dins seu aquest binomi unit per un idioma comú. Un territori amb una sensibilitat més o menys semblant. Texas i Catalunya. Què tenen en comú: una procedència del sud, la primera; mediterrània, la segona.

Sí, quan parlem de la sensibilitat femenina, tots sabem ben bé què volem dir. No em feu pas descriure-la; no ho sabria fer. La mare de Rodolfo, Margarita Work, tenia un afecte i un talent naturals per a l'art; per a la pintura i per a la música, sobretot; i va ser ella qui va inculcar als germans Rodolfo i Federico una reeixida disposició per als temes culturals. Si bé Rodolfo és un pintor reconegut, Federico és catedràtic de literatura anglesa a la Universitat de Vancouver, a més de tenir publicats diversos poemaris de prestigi. A més, Margarita Work tenia un germà que venia a ser l'ovella negra i bohèmia que tota

família honesta que es preuï ha de tenir, Pacho, el qual posseïa el do de la pintura, del dibuix. Tanmateix, el ritme de vida desordenat que portava no li van permetre d'optimitzar ni artística-ment ni econòmicament aquella virtut. Però la seva imatge perdura en el somriure franc del pintor afincat a Palafrugell.

Margarita Work va morir l'estiu de l'any 95, a casa de la seva filla, a Bonne Terre (Missouri), després d'una malaltia llarga i dolorosa. Candelaria va viatjar als EUA a acomiadar la mare i va fer una visita més a la seva casa d'El Paso. Els records s'agombolaven com núvols inevitables i rúfols. De retorn a Calella, va passar un any pintant de forma quasi tântrica, gairebé sense sortir de la casa d'El Golfet. Pintava bodegons, sobretot; com una manera simple de convocar certs perfums de la infància, cert esguard lluminós, brillant com un oasi de tranquil·litat.

Una dona d'esguard lluminós i net mira uns tomàquets madurs i unes llimes verdíssimes. Se les mira des d'un horitzó indefinit. Contrasta la vaguetat del traç, la suavitat dels colors, amb molt de blanc, del rostre de la dona, tan bella, amb la definició insolent dels tres tomàquets i de les quatre llimes. Damunt la superfície de l'espai que marca l'horitzó, uns organismes marins, un cranc, un caragol, com un magma ben distint, accentuen la concreció dels vegetals.

En l'altre quadre (el primer era de l'agost del 95 i aquest del juny del 96) continua insistint en els bodegons; ben singulars. De composició vertical; de dalt a baix: quatre caragols de terra; tres cebes; dos tomàquets, un pebrot vermell i dos pebrots verds; i a sota de tot un morralet, minúscul, perfectament dibuixat; la resta de tela, en blanc. Blanc.

Suposo que Candelaria devia olorar la seva mare mentre dibuixava el quietisme d'aquestes peces. Tardes calmes a El Paso. Sona un piano més enllà de la tarda; s'escola el seu so a través dels finestrans oberts. La seva mare és un besllum. Una elegia que recorda les il·lusions d'una dona jove que només vol cantar i riure.

Un viatge fabulós

Dibuix del poeta Allan Ginsberg "Mad Jump"

Tinta/paper 16'5x12, 1961

En començar aquest text parlàvem de la importància que els *beatniks* van tenir a l'educació sentimental d'aquest home pulcre, de barba blanca i sempre amb el cap cobert per un barret l'elegància del qual està fora de tot dubte. De fet, Candelaria ha estat un pres del seu propi mite calellenc. Sempre que ha volgut abandonar Calella, ha tornat a la seva Itaca, prenent a Xavier Febrés l'encertada comparança que fa del pintor amb Odisseu. I en una d'aquestes fugides ("Sempre que fugim, busquem una arma" –no recordo exactament qui ho va dir, potser el poeta boig Antonin Artaud, o potser ell era només algú que citava la frase, no ho sé) va decidir que la Provença era un lloc que havia complagut de

sempre els artistes, sobretot la bella Aix-en-Provence, i va provar d'anar-hi, d'instal·lar-s'hi, de practicar una bohèmia artística ben entrada dins la tradició del pintor domèsticament assentat a França. França ha acollit tots els pintors, i és en aquest sentit que uso el terme domèstic, com a cosa ordinària, quotidiana. No pas com a domesticat.

Insisteixo que la figura de Candelaria com Ulisses retornant a Calella/Itaca, certament complau els que coneixem el pintor, perquè tal com el coneixem també el reconeixem. Tot i que és obvi que si a la introducció he defensat les obres del pintor com a canó calellenc, i seria ara desencertat de negar-ho, tampoc no és menys cert dir que Candelaria no és tan sols Calella, sinó també d'altres indrets que ha visitat, conegut i fins i tot estimat. Florència, per exemple; o Lisboa, o el Marroc, o també Madrid. Tanmateix, és evident que sempre ha acabat tornant a Palafrugell. Qui sap per què?

Ara, però, som a Aix-en-Provence (*Aquae Sextiae*, fundada pels romans l'any 122 aC): una ciutat bella, propera llunyana de la costa, elegant, burgesa, plena de fonts, essencialment francesa, excessivament provençal. Cézanne és el gran protagonista artístic de la ciutat; i va ser precisament buscant Cézanne que Allan Ginsberg, Gregory Corso i Peter Orlovsky van aparèixer a Aix preguntant per Candelaria, el qual els havia de guiar en la seva busca dels llocs on el genial pintor francès s'estava, quan s'estava a la ciutat provençal on va néixer (1839). Cézanne va compartir aula al Collège Bourbon amb l'escriptor Émile Zola, pare del naturalisme literari, el qual va viure part de la seva infantesa i joventut a Aix. Va ser rere les passes de Zola que Cézanne va viatjar a París, on va

Sempre que ha volgut abandonar Calella, ha tornat a la seva Ítaca, prenent a Xavier Febrés l'encertada comparança que fa del pintor amb Odisseu.

viure set anys, sense arribar a trobar-hi el seu lloc. Va morir a la seva ciutat de la provença, l'any 1906. Va ser quan va tornar de París, que la seva obra va prendre una volada incisiva. En els primers *candelarias* podem trobar-hi alguna traça de Cézanne, l'anunciador del cubisme.

El qui probablement és el millor pianista de jazz a l'actualitat, Brad Mehldau, va editar l'any 99 un disc malenconiós i necessari anomenat *Elegiac cycle*. El millor *track* d'aquesta obra és sens dubte la que porta per nom *Elegy for William Burroughs and Allan Ginsberg*. És una peça crepuscular, on el jazz provinent de músics com Bill Evans o Lennie Tristano es fa contemporani i ens fascina. Què té un poeta com Ginsberg (l'any 56 va publicar la seva obra bàsica *Udols*) i un novel·lista com Burroughs (*L'esmorzar nu*, la gran novel·la sobre la droga i els ionquis es va publicar l'any 1959) perquè un pianista de 29 anys els dediqui una peça magistral com aquesta? Els autors *beatniks* han passat a ser part essencial de la cultura americana contemporània: com sempre, el consumisme és una bèstia que ho fagocita tot, fins i tot els fills que el repudien. I Candelaria era jove quan aquests autors eren joves, contemporani de si mateix. A Burroughs el va conèixer a Mèxic, però això és una altra història. A Ginsberg se'l va trobar andarejant per l'avinguda del Cours Mirabeau, l'arteria central que recorre el cor d'Aix-en-Provence. Anaven Ginsberg, Corso i Orlovski, poetes novaiorquesos tots tres, prínceps dels *beatniks* i de la contracultura. Venien de Tànger, possiblement de visitar Burroughs, ionqui impeni-

tent perdut a la kashba, víctima d'una abstinència inacabable, i el narrador de la ciutat, Paul Bowles. Certament, a la trobada del pintor amb els tres poetes, li van seguir dos dies de disbauxa i de coneixement, de transhumància i d'experimentació. Darrere el Cours Mirabeau, a les mateixes portes del Palau de Justícia, un edifici adust i burocràtic, típic del jacobinisme, de l'estatalisme francès, els algerians venien marihuana, sense que els francesos provincians i benestants se n'adonessin. L'any 1961, els cabells llargs i els hippies eren encara una excepció, aspectes gairebé inèdits d'un demà proper i inevitable, tan inevitable com el destí que teixeixen les *moires*.

Asseguts en una de les terrasses del centre d'Aix, Ginsberg va perfilar un retrat a Candelaria. Havien begut alguns *rouge*; havien fumat. El poeta dibuixa el pintor. És un retrat de traces ràpides i nervioses, simples potser. És el retrat d'un *mad jump*, un viatge fabulós. No se sap massa bé a què es referia Ginsberg: si al seu viatge, si al de Candelaria o bé si al d'ambdós.

Candelaria espectant, esperitat, espectant esperitat, amb una barba més llarga que no pas ara i els cabells esbullats, mirant de reüll qui sap què, qui sap què, qui sap on; amb els ulls ben oberts, descentrats potser per la poca traça de Ginsberg, o vés a saber per què. Just al bell mig del paper, a mà dreta, una línia ondulada de baix a dalt provoca el moviment sincopat fins a les lletres que anuncien el viatge MAD JUMP.

La botifarra

Pinta un temps en què els pescadors portaven faixa. Pinta un temps en què els pescadors hi portaven de tot, sota la faixa –fins els rocs. Pinta un temps en què sempre hi havia algú que corria cap algun racó de la platja tot deslligant-se la faixa amb urgència. Dibuixa una època que s'acabava

sense que ningú no ho constates de forma fefaent; potser sense que ningú, a penes, se n'adonés. Ni tan sols les autoritats, tan atentes als signes dels temps, van ocupar-se d'aixecar-ne acta, d'aquest acabament. Fins a la sacietat he relacionat (hem relacionat: tots plegats, els que n'hem

Pinta un temps en què els pescadors portaven faixa. Pinta un temps en què els pescadors hi portaven de tot, sota la faixa –fins els rocs.

escrit, els que el coneixem, els que hem parlat de Candelaria i amb Candelaria) el pintor amb Calella, amb els pescadors que li són fraters –fraters, sí, però no semblants.

Quan va arribar a l'Empordà venia de les boires d'Oxford, d'una vaga avantguarda en la qual la figuració pugnava per aparèixer; on la passió pel dibuix es desdibuixava encara dessota un formalisme en forma de modernitat ja una mica tronada (pretendre que el cubisme, a finals dels 50 sigui quelcom modern denota certa ingenuïtat, sinó un arcaisme francament *demodé*; i això, més que res ho dic per a mi, per a tots). Aquest quadre és un quadre molt dels seus inicis calellencs. D'esquerra a dreta, l'avi Gil, l'amo de l'Hotel Gelpi; l'Àngel Fernández, excarabiner, presoner de Franco, pescador; el mateix pintor; i Rossend

Parals, pescador. Les figures encara s'amaguen dessota el color, dessota el traç cezannià, obscur, volent omplir els buits, violent, desassossegat davant el blanc de la tela. Primer va dibuixar les figures, amb tota aquella traça innata que caracteritza el nostre pintor; sabent dibuixar, vull dir. Després les va resseguir amb negre, com volent dar relleu; després les va omplir de pinzellades grises, carnals.

Pinta un temps que ve de molt lluny i que ha acabat sobtadament. Pinta un temps que ha durat la memòria de la mar i que ara dura menys que una cigarreta en llavis d'ansietat. Pinta un temps que Candelaria sap finit, exhaurit, desaparegut com les cendres informes després de la nit de Sant Joan...volant...enlà...

"Botifarra". Oli/tela 92x65, 1959

Ses moires

"Cloto, Lèquesis, Àtropos". Oli/tela 100x81, 1967

**"La balanguera misteriosa,
com una aranya d'art subtil,
buida que buida sa filosa,
de nostra vida treu el fil."**

La balanguera, Joan Alcover

La Mediterrània és una mar que compromet. Ha creat tots els mites. Ha fundat les guerres; les ha narrat. Per bé o per mal, ha creat l'Estat. A la *Teogonia*, text atormentat i magmàtic, fundacional, l'obscuríssim Hesíode -revers del poeta més clar i vitalista que era Homer- ens explica que primer va ser el Caos i després Gea (la Terra), Éreb (la Fosca) i Nix (la Nit), i d'elles, en van sorgir Urà, i el Pontos, que és la mar. En aquesta teogonia inexacta i pèrfida s'inicia la mitologia que recreava la vida, amarga o brillant, dels déus. D'entre totes les divinitats, les moires eren

filles de Nix. El seu fat inacabable eren els destins dels homes, les vides que filaven paciencioses fins que decidien tallar-les de forma definitiva, ja que és aquesta l'única forma amb què es talla un fil; sense possibilitat de retorn. Cloto (seu davant la filosa i fila les nostres vides), Làquesis (posseeix la llana amb què es fila la vida dels mortals) i Àtropos (talla els fils de la vida) eren representades com tres ancianes filadores.

Sota les voltes de Calella, tres dones remenden. Les xarxes d'un granat excessiu. Els mocadors negres. Les espadenyas d'espart, possiblement; marrons, negres, blanques. La mar blavíssima, amb mínims escumalls que són la vida en moviment. El cel, del mateix color de la mar. I les voltes de calç contrastant a propòsit amb els

**Sempre les Formigues al davant com un avís o com una promesa.
Com el destí inevitable que filen les remendadores, Penèlopes silencioses.
No parlen entre elles; rondinen, perfilen la mort.**

mocadors negres de cap que porten dues de les filadores, la de la dreta i la de l'esquerra -la del centre porta un mocador de tons marronosos. Les voltes són com una finestra, una pantalla que dóna a l'espectacle de la mar, que és la vida. No hi són pintades, però hom hi intueix les illes Formigues, una mica cap a garbí.

Com un dels personatges de la seva obra, Candelaria és un espectador privilegiat dels canvis que han sofert els nostres costums i, ai las!, també els nostres paisatges. Sempre, amb tot, el mateix procés definitiu ens depara una mateixa fi, la determinació d'una idèntica fatalitat, amb tots els matisos que calguin: Cloto, Làquesis i Àtropos.

La de mà esquerra té el rostre de la dona del pintor, de la seva exdona, vull dir; l'alemanya Brigitte, amb la qual va compartir deu anys de la seva vida. Primer a Llafranc, ja ho hem dit; més tard a la casa que es van fer construir a El Golfet, la "del pintor ferroz". Compte, pintor ferotge!, avisava el més senzill i ple de bonhomia de tots els

pintors que es fan i desfan i que han habitat aquest hàbitat. Hom ja sap que la pintura és un ofici on la vanitat pren carta de naturalesa. Però en Candelaria, l'efecte és contrari. Oh miracle!: és una persona que escolta; millor dit, és una persona a qui li agrada escoltar les històries dels altres. Com ell mateix diu de si mateix: "M'agrada escoltar la gent, i a més, sóc una mica naïf, podríem dir, en més d'un sentit."

Sempre les Formigues al davant com un avís o com una promesa. Com el destí inevitable que filen les remendadores, Penèlopes silencioses. No parlen entre elles; rondinen, perfilen la mort. I la vida sobretot. Les dones dels pescadors que Rodolfo ha mirat des de tots els cantons posseeixen aquest escepticisme propi del coneixement, de les hores viscudes. La certesa del destí és una teranyina impassible davant els colors canviants de la mar, davant els capricis inexplicables del cel. Cloto, Làquesis i Àtropos; sempre amb l'agulla a la mà, paciencioses, constants, impàvides.

Quatre narradors de silencis a la plaça del Port Bo

Abans parlava de les figures -pescadors-, atentes o despreocupades, badoques; insistents els esguards en un punt indeterminat de la mar; amatents a les llevantades o al garbí que bufa enfora, als escumalls que amaren les Formigues amb una pel·lícula salada. *Quatre pescadors, quatre gavines, quatre contes*, una obra perfectament equilibrada, simplement equilibrada, sense l'adverbi, si ho volem, però fascinant de tan senzilla. Quatre figures assegurades al Port Bo, deixant passar les hores, les estones somortes i desvagades. Hores sense mar. D'esquerra a

dreta: en Quimet de la Babina, veí del pintor a la platja de Malaespina; un pescador calellenc inconcret, un altre paradigma, ara sense nom; Pere Berta, pescador veí del pintor quan vivia al port d'en Calau; i Jaume, un pescador ara concret, ara amb nom. Asseguts a l'ampit de la plaça, destaca el fons obscur rere les parets de calç i els homes asseguts, tres d'ells amb robes clares. Els dos de l'esquerra porten gorra grisa o blavosa; els dos de la dreta, boina negra. Tots quatre calcen espadenyes blanques. Cadascun d'ells, curiosament, mira a un lloc distint d'on

**Els atzars del temps i els atzars dels espais...
tota una vida que passa sotmesa als atzars...davant la mar.**

miren els altres; cap d'ells es mira. No es parlen. Narren silencis. No hi ha a la tela, encara, aquell gust minimalista pel buit, però ja hi apareix el blanc, encara que no sigui un blanc pur. Candelaria no es deixa seduir pel temor al buit que sol prendre els pintors davant la tela blanca i que els mena a un desaforament excessiu de colors i traços. Candelaria executa aquella màxima que explica que, en art, sempre és millor buidar que no pas omplir.

Quatre pescadors, quatre gavines, quatre contes narrats amb el silenci i una fingida indolència i també la insolència d'estones i més estones per-

dudes mirant la mar. "...perdiendo el tiempo de cara al mar..." diu una de les cançons de Serrat, un altre dels hostes calellencs amb qui Candelaria va compartir conversa quan el cantant s'estava a l'Hotel Batlle –i on sembla ser que va compondre la cançó *Mediterráneo*. Més tard havien de coincidir un dia dels anys 70 a les portes del Ministeri de Justícia de Mèxic DF. Els atzars del temps i els atzars dels espais...tota una vida que passa sotmesa als atzars...Quatre gavines espectadores del món que passa al seu davant. Candelaria les fixa i les converteix en protagonistes de la nostra espectació.

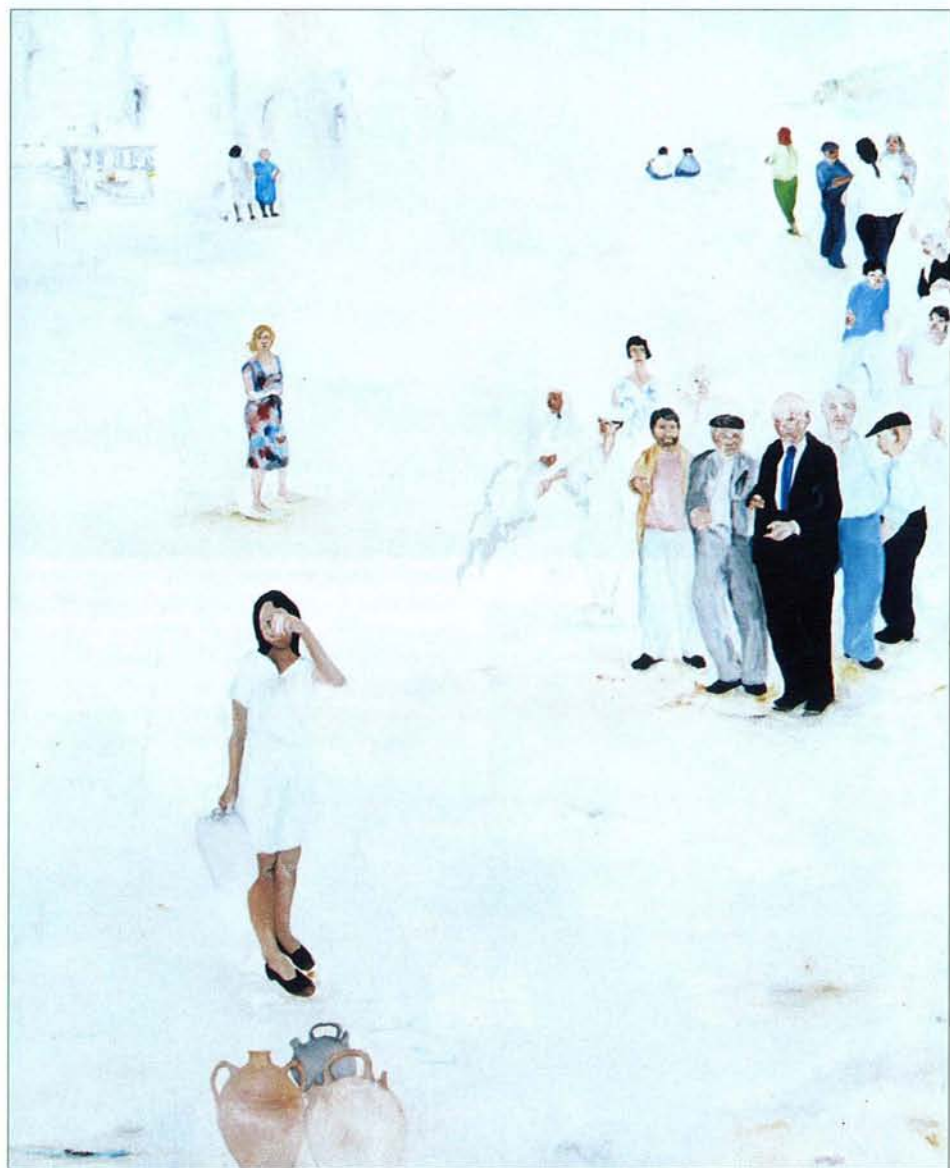
"4 pescadors, 4 gavines, 4 savis, 4 velles, 4 cartes". Oli/tela 130x97, 1966

Passa la joventut, passa l'aigua

Sovint li vaga a Candelaria de pintar figures humanes i d'agrupar-les com en una mena de magma que cal destriar; són quadres corals, concebuts al recer del seu indubtable desfici per la figuració, per l'home (i per la dona, és clar; Candelaria ha pintat dones amb un encert francament decisiu), pels rostres, pels gestos, per les postures. Pinta els rostres i les figures que més li plauen, com en un exercici que no acabarà mai. Esbossos que esdevenen quadres definitius. Després de tota una vida d'omplir carnets i més carnets, Candelaria encara recull dels seus estudis les figures que un dia usará. Pescadors; dones del mercat; joves; grans; brunes; amb gorra; amb faixa. Escenes quotidianes a Madrid; guitarres al Bairro Alto lisboeta; fruites al carrer de Pi i Margall; escriptors, també, esguardant la vida, tal com el seu ofici marca.

De la vida diària, Candelaria n'extreu els temes que han de narrar la seva pintura. L'aigua ha estat de sempre una metàfora de la vida; de la vida que raja incontinent. De la joventut; de la puresa; de la innocència. També vénen de lluny, aquestes metàfores; ens sorprenen l'inconscient col·lectiu; agatzonades en els racons més últims de la genètica comuna; com les pors apreses en la boscúria del temps. L'aigua és una metàfora bíblica, però també és la catarsi grega, tan eficient com el foc.

En l'escalfor d'un dia claríssim d'estiu, una noia bruna amb un vestit blanc ve de buscar aigua a la font. L'estructura de l'obra és definida en dues parts ben diferenciades; com si una línia vertical distribuís la tela. Mirant la pintura a mà esquerra, de dalt a baix: la font que hi ha a la pujada de la catedral de Girona i, intuïdes a penes, les voltes de Calella; dues dones que s'expliquen qui sap què; en un terme mig, una altra dona amb un vestit florejat; i en primer terme, la noia que ve de buscar aigua, amb una garrafa de plàstic i eixugant-se la suor; ben a la part inferior, tres càntirs esperen. A mà dreta, a la part superior, s'hi dibuixen els Forcats i una parella de pescadors que miren la mar, potser les Formigues; i formant un semicercle obert a l'esquerra, un grup de gent que s'agrupa a mirar la noia de l'aigua. Un grup format principalment per escriptors i noies que Candelaria ha entrevist al mercat de Palafrugell venent en una parada, caminant, badant. Isaac Babel (novel·lista rus d'origen jueu, autor d'una de les grans novel·les russes del segle XX, *Cavalleria roja*); Josep Pla; Xavier Febrés: adelantats al primer pla; Josep-Miquel Servià (escriptor palamosí), just al bell mig del semicercle. **Miren passar la joventut; executen la seva feina, perquè sovint el destí finisecular de l'artista consisteix només en això, a mirar passar la joventut. Com qui observa un miracle.**

"Aigua". Oli/tela 81x65, 1993

Foto: Lluís Maimí

Foto: Lluís Maimí

i alguna gallina (les gallines d'Ernestina, la germana d'Ernest Morató). Els pescadors arribaven de mar i feien forats a la sorra tot dipositant-hi les parts dels guanys que corresponien a cadascun; tants forats com tantes parts s'havien de fer. Encara hi havia alguna teranyina que anava a la busca del peix blau. A la Perola, s'hi netejaven les xarxes fangoses, grànades, de sentors tan intensos que fins arribaven a ofendre. Aleshores, ai las!, les cases feien olor de peix; ara no fan olor de res: el peix per al ranxo s'amuntegava damunt la taula del menjador, a la vora del trinxant, i la dona el triava i se n'enduïa a la cuina el grapat de peix que havia de servir per al dinar o per al sopar; potser unes julivies per a l'esmorzar. Sentors de sal i d'alguer; enraonar salat i fort.

Candelaria, fascinat per aquell món que anava descobrint dia a dia, havia de dibuixar l'activitat que s'esdevenia a la platja ben d'amagat dels pescadors. No els agradava que els dibuixés. Ben a les primeries, desconfiaven d'ell; no el coneixien de res, argumentaven eixuts; després va arribar la fase en què se'n reien una mica; després, la seva relació va evolucionar, si no cap a la comprensió, sí almenys cap a un afecte correspost. Quan intentava dibuixar-los, els pescadors el defugien. Si mai algun dels bots que representava tenia un mínim defecte, se'n reien dient-li que més que no un bot, semblava un esclop. Hi havia qui li deia el *señorito*.

Un dia de primavera, quan ja la tarda començava a ombrejar el port de Malaespina i el crepuscle tintava l'aigua més obscura i la calç dels edificis es movia incerta entre dues llums, un pescador es barallava amb una janvina; potser les cordes no li nuaven bé o el vímet es rebel·lava test com un espàrrec. Candelaria s'ho mirava. La dona del pescador també s'ho mirava. La còlera del pescador anava en augment a mesura que cada vegada li costava més dominar l'estri que confeccionava. Renegava. Es cagava en tot. Renegava. Encara es cagava més en tot, si em permeteu l'expressió. La dona el retopava, mentre continuava cagant-se en tot:

-Home! no siguis ordinari, que hi ha el

señorito!

-Doncs, també em cago en el *señorito*- va respondre el pescador i es va aixecar remugant i rebotint damunt la sorra la janvina interfecta.

Va ser Perico qui va regalar a Candelaria una de les seves boines ("Aquest parrac, has de donar al *señorito*!"-s'exclamava la Lola), a partir de la qual el nostre protagonista ja mai no ha perdut el costum de portar el cap cobert. El pintor, a més de dinar-hi, també sopava a casa d'aquesta parella estàndard del món calellenc d'aleshores; després d'haver estat tota la tarda fent vida social a les tavernes calellenques: *carajillo* i botifarra. Oh, déus! La botifarra! Aquest joc de cartes provocava la hilaritat, fins a vegades la violència manifesta del company amb qui jugava, i no és pas que el nostre pintor no dominés prou bé les claus del joc, sinó que quan un perd una mà, l'empenyada és necessària, fins i tot sana. No hi corre pas aigua, a les venes.

Amb Jimmy Rena l'estiu de 1991
Arxiu Candelaria

La Calella del turisme no havia arribat, fins a la sacietat ho hem de dir, perquè aquest és el matís en què es funda l'obra del pintor, i encara tots els pobladors de l'indret eren amics, es coneixien i s'apreciaven, més o menys. Després, el lloguer d'habitacions, la venda de

terrenys; el diner, a la fi, havia de crear ambició, i aquesta havia de crear les desavinences pròpies del seu ser més íntim.

Només quan es va casar amb l'alemanya Brigitte Robert va abandonar la residència a

bot i uns homes jeuen recolzats a la proa. Dempeus al Port Bo. Asseguts a les voltes. Amb una boina negra. Descalços. Amb faixa. O sense. Amb el cap descobert. Silenciosos. Garlaïres. Amb l'art a les mans. O no.

A Calella amb Willie Folan. 1994

Arxiu Candelaria

Calella per passar un període força curt en un pis de Llafranc. Però cada tarda tornava al llogarret que l'ha fet feliç, i a l'estiu ho feia de la forma més excèntrica, amb els *cruceros* que feien aquesta ruta. De Llafranc a Calella i viceversa, amb una línia marítima regular.

Quants rostres, quants pescadors, quantes vegades Candelaria ha refet el camí cap a la Calella que ha reinventat? Nombrosíssimes. Gairebé no es poden arribar a comptabilitzar. Una tasca àrdua que es mou en un nombre que supera les 3 mil peces. Els homes, els rostres, les figures que Candelaria traça són sempre allà dempeus; assegudes; sovint inactives, aparentment inactives, vull dir; xerrant; jugant a cartes; observant, simplement mirant; probablement badant amb una expressió entre sorpresa i foteta. Sempre miren alguna cosa. Potser ens miren a nosaltres, els seus espectadors també inactius, *voyeurs* compulsius també; potser miren el pintor. El que és cert, és que aquestes figures narren el lloc, l'activitat que es realitzava: la pesca d'aleshores. Un

Parlo amb un recent llicenciat en Història de l'Art:

-Tu que el coneixes -es refereix al pintor- Qui és aquell home que surt sempre als seus quadres?

-No sé qui vols dir? -faig el murri.

-Sí, home, sí -insisteix- aquell home gran amb boina, amb les mans agafades pel darrere l'esquena. Sempre és el mateix home, no?

-Doncs no ho sé. El cert és que no ho sé. Tant pot ser que sigui el mateix, com que no ho sigui. És un paradigma.

-Ah!, un paradigma; un paradigma, és clar.

Finals de l'estiu del 99. Rodolfo Candelaria, a la seva casa d'El Golfet -gairebé buida, els quadres embalatats i vivint a cavall entre el pis del Camp d'en Prats, on encara és tot desordenat i només hi té condicionat el llit, i aquest edifici calellenc que aquest mes de setembre deixa per motius pràctics: les pujades són excessives. Ja només hi resten teles preparades per al transport, al seu estudi. Estem asseguts en una cadira i em parla de Massaccio, el renaixentista, i de Velázquez, l'espanyol, de la seva passió per la figura humana, la qual sempre ha intentat de representar, una i altra vegada, i de la qual el pescador calellenc n'és un exemple contumaç, al seu parer. L'ha pintat amb totes les posicions i situacions possibles.

-Qui són, Rodolfo -li pregunto- les figures, els rostres dels teus pescadors?

-No ho sé. A vegades són algú concret de la Calella que sortia a mar. D'altres, no són ningú en especial; algun rostre que he entrevist. Gent que he conegut. Gent que admiro. Massaccio surt en un meu quadre. També hi surt John Updike, l'escriptor americà. O Xavier Febrés, bon amic meu. Però

també els pescadors, i les dones del mercat. També gent que no conec, però que veig sovint passejar pel poble. A vegades són només una barreja de tots ells.

-Però mai no són una entelèquia-afirmo.

-Suposo que no.

-Sempre te'ls pots creure.

-A vegades et ve tal o qual i et diu que has dibuixat molt bé a aquest o a l'altre. La dona d'un em diu que el seu marit ha sortit immillorable. L'home d'una em diu el mateix referint-se a una de les figures que dibuixo al mercat. Què vols que els digui? Potser són ells o potser no. Però m'agradaria pensar que mai no són una mentida. Els rostres per si sols ja existeixen.

Algú li ha dit alguna vegada, potser amb un punt de malícia, que s'ha inventat els pescadors de Calella; els quals, malauradament (o no), ja només existeixen a les seves teles.

-Potser sí que és cert que me'ls he inventat, però amb un altre sentit. He agafat els peus d'un, els ulls d'un altre, les mans d'aquell de més enllà i me n'ha sortit un pescador. El curiós és que en surtin pescadors, persones.

-Podrien ser un experiment i en surten pescadors, persones.

La barba blanca, ben retallada. Els ulls arrodonits. Les celles negres contrasten amb el cabell blanquíssim. Com si es tractés d'un rostre cuidat; ben conreat, com si diguéssim. La boca perfila una rialla habitualment. És com si el guió de la seva vida, tan atrafegada i alhora tan plàcida, no hagués deixat cap pòsit amarg en el seu rostre; el seu esguard, probablement, és el mateix esguard de quan va deixar la seva casa d'El Paso per primera vegada; ben cert que amb una brillantor més minsa, però amb un idèntic fulgor per la vida, per les coses menudes, per una copa de vi negre en bona companyia; tan simple com això, però alhora tan complex, tan difícil de sostenir en un món que en aquest principi de segle torna a ser un *cambalache*. Candelaria, dissimula i fa com si no se n'adonés, del desgavell, del *cambalache* que dèiem, i somriu. A vegades

riu, sense massa estrèpit, però amb una decisió acomplida de deixar-se endur per les riallades. El seu accent inequívocament americà. El seu vocabulari farcit amb castellanismes i anglicismes (dels EUA, és clar). Abaixa el cap i la desolació de la casa buida, ara l'enteranyina amb una malenconia evident i potser necessària; en tot cas, inevitable. Posa una mica de música; una Sarah Vaughn de mitjans dels 50. A mi m'agrada molt i a ell també.

Deixar la casa d'El Golfet ha estat deixar enre-

Amb Charles Eanet i Benjamin Bernardo. 1992
Arxiu Candelaria

re, en un altre àmbit podríem dir, els anys de Calella; tots els anys del gruix més important de la seva vida, sintetitzant. "A les primeries, era una bogeria", confessa, "no era una gran farra només la nit, sinó tot el dia, i això que no hi havia discoteques ni res!". Voltava totes les festes de tots els pobles, amb un parell d'amics que tenien moto. "Es pot dir que era un moment d'innocència. Anaves amb bones intencions", somriu, "anaves allà a veure si trobaves una noia; com tota la vida".

Candelaria va viure el *big-bang* de la Costa Brava. Mai ningú no ha sabut explicar si les nòrdiques esperaven els nostres mascles, però sí que és evident que els nostres mascles esperaven les nòrdiques amb candeletes. Però

no penseu que tot es resumia en el descobriment del sexe, o si més no de cert tipus més alegre i lliure de sexe, sinó que la sorpresa era constant: el magatzem d'un bar esdevenia una *boîte* només pel fet d'instal·lar-hi una gramola. Podies anar a un concert de Charles Aznavour a Platja d'Aro i podies coincidir amb Ravi Shankar a la casa calellenca d'Oriol Regàs. Tot aquest món primigeni de civilització esverada i consumista va passar per davant del pintor.

A Calella amb Pahissa i Sarquella. 1993
Arxiu Candelaria

Res no el va distreure, però, del seu quefer artístic:

-Tot el que ha passat per aquí, ho he vist —sentència. Encara que no sigui ben bé mèrit meu— ara li surt la típica modèstia, gens falsa, que el caracteritza. He estat en el lloc encertat i hi he viscut dos mons diferents, sinó confrontats. Bé, tampoc no puc dir que sigui el lloc encertat. Jo penso que sí, però no ho puc assegurar.

-La *gauche divine*, la bohèmia, el *dolce far niente*, a la fi...—insisteixo.

-Sí, però jo no he parat mai de treballar. Hi havia de tot. Hi havia grans treballadors, gent que certament pagava la pena, i hi havia també gent amb una barra impressionant. L'amistat amb Oriol Regàs em va permetre de conèixer tot allò que en aquell moment bullia a la Costa Brava.

Divins anys setanta! Quan els indrets de la nostra costa eren el centre de l'Univers; de Begur a Sant Feliu, passant per Platja d'Aro, és clar. Els anys de la *gauche divine* en encertada expressió de Joan de Sagarra; l'amistat amb la família Regàs i l'aprenentatge dels indígenes amb la nova saba nòrdica. Aurora Bertrana, novel·lista gironina, va narrar perfectament aquells anys de sangries, sexe urgent i ignorància mundana a la novel·la *Vent de grop* (1967), portada al cine amb el nom de *La larga agonía de los peces fuera del agua*, protagonitzada per Joan M. Serrat. Si bé en el film un pescador eivissenc s'enamora d'una anglesa i vivia, a la busca del seu record, totes les convulsions dels *sixties* londinencs; a la novel·la, el noi és oriünd de l'Escala i acaba la història treballant de xofer a la SARFA, que és més o menys el lloc que li pertocava. Candelaria ens podria narrar a bastament aquell perfum dolçot de crema solar i acidesa d'alcohol. Ens sabria descriure la primera discoteca de Calella, improvisada a La Vela. Podríem conèixer la coneixença amb Josep Pla, a Can Batlle; Candelaria, a diferència de molts altres, podia entrar i sortir del Mas Pla de Llofriu sense massa exigències, sense haver de fer els compliments que d'altres necessitaven.

El cànon calellenc és el cànon de Candelaria. No és cap exageració, si no pregunteu-ho als centenars de persones que tenen a casa seva un dels molts dibuixos que el pintor ha fet a l'entorn d'aquest món que ha descrit insaciable. La resta d'obra del texà s'ignora; es vol ignorar, sembla com si ningú no la volgués veure. D'ell, només n'apreciem l'essencialitat mediterrània que ha sabut sostreure del nostre món empordanès.

Deixeu-m'ho dir: Candelaria ha passat per l'avantguarda que conreava a Oxford, per exemple, al seu expressionisme inicial, passant pels collages *pop* que tant li agraden. I si bé aquest sector d'obres seves es pot qualificar més o menys encertadament amb aquests corrents artístics, no deixa de ser menys cert que el Candelaria que majoritàriament coneixem, el calellenc, l'empordanès, el mediterrani, les

seves línies bàsiques, simples, netes, embasant figures nobles, són bessones de la calç calellenca, eivissenca, grega o andalusa, dels edificis cubiculars del Nord d'Àfrica, de les veles que transiten la mar petita i interior que ens ha fet de mare. El fragment de *Canticel*, un bellíssim poema de Josep Carner que obre aquest text ("Per una vela en el mar blau/daria un ceptre;/per una vela en el mar blau,/ceptre i palau") no vol mostrar més que això, l'essencialitat en què es funda la bellesa de la nostra mar: un llenguatge senzill, a simple vista; un missatge senzill, a simple vista; una forma senzilla, a simple vista, entenent que la senzillesa no és oposada a la riquesa, ni molt menys.

"Però també hem edificat obres d'un dramatism, d'un barroquisme inequívocament mediterrani, aquí", pot objectar algú. Ben segur, és com si dues línies paral·leles (les quals sap tothom que són aquelles que només es troben a l'infinit), unissin l'esperit finisecular del territori nascut a l'entorn d'aquesta mar. No parlo de corrents artístics, històrics o socials, sinó d'una manera de fer; millor dit, de dues maneres de fer. Hi ha el sol clar i hi ha el sol negre, una parella que ha serpejat transversalment tot el nostre transcórrer. L'obscuritat d'Hesíode i la claror d'Homèr. A diferència del seu padrí Joan Serra, colorista primorós, o del seu amic Josep Sarquella, el pintor palamosí, Candelaria redueix ostensiblement la paleta de colors, restant-hi només els blaus, els ocres i els blancs. I no és pas que això sigui una tria o una estratègia, sinó que és fruit d'una simple i llarga evolució.

-Són els colors que jo veia a la platja -explica. No són colors violents. Si mires bé els bots dels pescadors, veuràs que són colors menjats, gastats. I el blanc és gairebé un gris; és un blanc treballat.

-Tot és mat.

-Sí, els rostres dels pescadors no brillen gens. I això és el que jo he trobat. M'ha seduït més el dibuix que no pas els colors. M'agraden la gent i els seus moviments. De fet -em confessa- sempre he buscat la simplicitat de la figura del pescador.

-A mesura que canvia el lloc geogrà-

fic on ets, canvia la teva obra.

-Sí, és clar -parla pausat, amb la llum del setembre que va omplint amb daurats l'estudi de la seva casa de Calella. L'or de la tarda, més visible amb la llum de la tardor. Del brogit excessiu de l'agost hem passat a les tardes plàcides i silencioses.- Quan era a Anglaterra, utilitzava els colors que havia portat de Mèxic. En adonar-me que a Anglaterra quasi no hi havia color, vaig començar a pintar en tons grisencs, la qual cosa empenyava molt els anglesos. En arribar aquí, tenia una paleta molt reduïda i el color em costava trobar-lo, fins que em vaig quedar amb els blaus, els ocres i els blancs: aquests colors, ja ho he dit abans, per a mi, eren la platja. I els núvols, és clar; al cel hi ha núvols; quasi imperceptiblement els he anat eliminant i he deixat només, al fons, un toc de blau i de blanc. I ho

A Can Batlle amb Floreal, Abras, Bigas i Kim. 1994-95
Arxiu Candelaria

he anat eliminant, pensant que "más es menos". Vaig arribar a pintar teles blanques.

Tenia intenció de sol·licitar una beca per anar a Berlín i els vaig enviar fotografies amb teles pintades de blanc. No em van donar la beca, ja t'ho pots pensar! -una gran riallada ressona dins la casa buidada.

-Si no haguessis viscut aquí, la teva pintura hagués estat diferent, suposo -propo-

so una obvietat.

-Segur.

I és clar, ningú no pot dir que l'ús d'aquests únics colors i el dibuix d'aquests únics personatges provoqui unes obres monòtones. Només amb els distints tons de blau es poden fer meravelles. Candelaria pertany a les línies blanques, sense la negror entortolligada que sovint ha fundat la nostra claror -la nostra excessiva claror.

Li dol abandonar Calella. Li ha dolgut abandonar Calella. Palafrugell és casa seva; no en va diàriament hi anava al mercat i prenia cafè a plaça Nova, però sempre dormia a Calella. El tràfec incessant del Camp d'en Prats no té res a veure amb el silenci autumnal d'El Golfet. Ni tan sols en ple mes d'agost s'adonava del devesall de gent que travessava el Port Bo: de bon matí baixava a mercat i de tornada, havent esmorzat, ja es quedava a casa seva, pintant al seu estudi, entre discos de jazz i escultures pop.

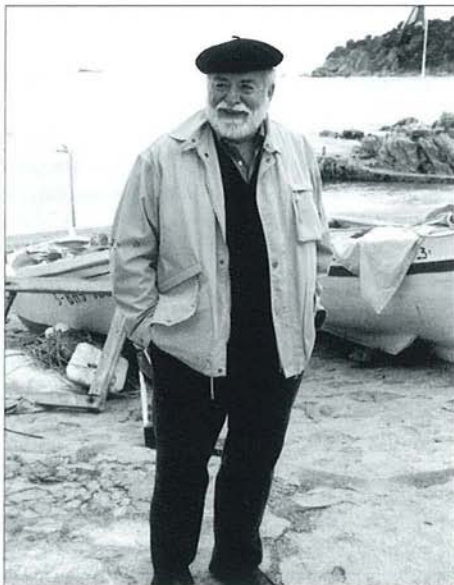
En incomputables converses al llarg de molts de mesos, he anat copsant maldestre allò que

pretén Candelaria amb la seva obra. La busca d'alguna cosa que el mena una i altra vegada a posar-se davant la tela incòlume; que el disposa incansablement, novament, un cop més, a iniciar el camí de la pintura.

A la casa d'El Golfet; al pis del Camp d'en Prats; al meu pis del barri palamosí de la Platja; passejant pel Canadell; asseguts en una de les sales del Museu del Suro; mirant l'horitzó des de Sant Sebastià; m'ha encuriolit la mescla contradictòria del personatge, de la seva trajectòria vital. Arrelat a una pàtria escollida (que són les úniques pàtries racionals), però més cosmopolita que molts d'altres artistes que volen ressaltar el seu infundat cosmopolitisme, Candelaria ha viscut lligat a l'esdevenir de Calella. Fidel a l'Empordà, és cert, però també sotmès a la temptació del viatge, aquella temptació que tenaçment, sobtadament l'ha menat a abandonar Calella, disposat a buscar nous horitzons, com en un *western* -horitzons llunyans, típic dels homes d'El Paso.

Amb Xavier Miserachs el Dia del Llibre. 1998
Arxiu Candelaria

A la platja de Calella. 2000
Arxiu Candelaria

"Figura". Tinta/paper 38x26, 1973